

Elis NEAGOE-PLEȘA

**REFLECTAREA CULTULUI PERSONALITĂȚII LUI
GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ ÎN PRESĂ
(1945-1965)**

**The Echoes of Gheorghe Gheorghiu Dej's Cult of Personality in the Media
(1945-1965)**

The cult of personality is an essential component of the communist regime. If the elements of Nicolae Ceausescu's cult of personality are well-known, this kind of researches about Gheorghe Gheorghiu Dej is still at the beginning. The author analyses, based on the elements found in the press of the time, the genesis of Dej's cult of personality, its ideological content, and the ways in which the communist leader knew how to use it.

*

O caracteristică a sistemelor totalitare o reprezintă existența cultului personalității liderului aflat la putere. Chiar dacă acest fenomen s-a manifestat și în cadrul regimurilor de dreapta, foarte cunoscute fiind cazurile Germaniei lui Hitler și Italiei lui Mussolini, forme exacerbate ale cultului personalității le regăsim în interiorul lumii comuniste. În acest sens, sunt arhicunoscute dimensiunile exagerate pe care acest fenomen le-a căpătat în timpul lui Stalin, Mao, Kim Ir Sen, Fidel Castro sau Nicolae Ceaușescu. Cultul personalității a presupus întotdeauna aducerea în prim-plan a conducătorului partidului-unic, acesta fiind văzut drept exponentul întregii națiuni și promotorul tuturor acțiunilor care determinau bunul mers al țării. Un alt aspect îl reprezintă dominarea de către liderul suprem a tuturor forurilor de decizie ale statului, puterea sa fiind discreționară. În condițiile în care România nu putea să facă excepție, pe lângă deja amintitul caz al lui Ceaușescu, cultul personalității s-a manifestat încă din perioada de început a comunismului, luând o formă bine conturată în timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

În România, ca și în toate celelalte state comuniste din Europa, până în 1953 cea mai mare dezvoltare a cunoscut cultul personalității lui Stalin, net superior față de cel al liderilor locali. Referințe la opera și activitatea lui Stalin se regăsesc aproape în fiecare articol de presă, citarea sa fiind practic obligatorie. Epitetele utilizate pentru portretizarea sa erau bombastice: genial,

titanic, nemuritor, uriaș, neînfricat, înțelept, gigantic, far călăuzitor, conducător iubit, dascăl al popoarelor, părintele iubit al oamenilor muncii din lumea întreagă, marele apărător al păcii, marele și nemuritorul conducător și părinte, marele geniu al omenirii progresiste, cel mai mare comandant de oști din istorie etc.¹.

În ceea ce privește cultul personalității lui Dej, acesta s-a manifestat progresiv, îndeosebi după anul 1952, când Ana Pauker, în jurul căreia se dezvoltase, de asemenea, un cult al personalității², a fost eliminată de la conducerea partidului. Exceptând scurta perioadă din anul 1956, când Dej a fost contestat chiar în interiorul partidului, cultul propriei persoane a cunoscut un parcurs ascendent, atingând apogeul în anii '60. În această perioadă, de sfârșit a regimului său, Dej nu a mai avut nici un rival în Biroul Politic, partidul fiindu-i practic subordonat. S-a creat astfel cadrul ideal în care cultul personalității lui Gheorghiu-Dej s-a putut dezvolta fără a mai cunoaște nici un fel de piedică, Dej fiind considerat ca întruchipând toate calitățile poporului („Cel mai iubit fiu al poporului”, „portavocea” acestuia, „cel mai bun exponent al gândurilor, năzuințelor și intereselor poporului nostru” etc.). Toate aceste ultime formule laudative, ca și organizarea unor mitinguri pe stadioane, au premers cultului personalității lui Ceaușescu, care însă va cunoaște forme mult mai exacerbate decât cel al antecesorului său.

Presa comunistă. Considerații generale

În întreaga Europă de Est de după 1945 presa a urmat îndeaproape exemplul sovietic³, cunoscând o transformare substanțială a conținutului și formei. Conform lui Jean-François Soulet, „Presa comunistă – ca și radioul și

¹ Dumitru Bălan, *Stereotipia literaturii cultului personalității*, în „Analele Sighet”, nr. 7, pp. 801-815; Gabriel Catalan, *Martie 1953 – „eternizarea” memoriei tiranului Stalin*, în *Ibidem*, pp. 60-65.

² La ședința Biroului Politic din 3, 4, 6 și 12 aprilie 1956 Dej și susținătorii lui le-au reproșat lui Iosif Chișinevski și Miron Constantinescu tocmai faptul că au susținut și promovat cultul personalității Anei Pauker. Mai înainte chiar, la Plenara C.C. al P.M.R. din 23-25 martie 1956, Gheorghe Apostol amintise faptul că de ziua de naștere a acesteia se epuizau toate florile din București: „Cine nu-și aduce aminte ceea ce reprezenta pentru foarte mulți dintre noi Ana Pauker? Când Ana își aniversa ziua de naștere în oraș nu se mai găseau flori și nici obiecte de artă. Anei îi plăcea foarte mult acest lucru. Aceasta a influențat foarte mult asupra cadrelor, așa cum se făcea la centru, așa se făcea și în regiuni și raioane” (Arhivele Naționale Istorice Centrale – în continuare citate A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 28/1956, f. 36).

³ „Partidul nostru, Comitetul său Central în frunte cu tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, a condus și conduce în permanență presa noastră, i-a dat și îi dă indicații cum să folosească cât mai rodnic experiența presei sovietice, cum să capete un tot mai pronunțat caracter de masă” (Florica Șelmaru, *Presa imperialistă, fabrică de minciuni*, în „România liberă”, 28 ianuarie 1953, p. 3).

televiziunea mai târziu – avea ca obiect nu atât prezentarea de știri, cât convingerea opiniei publice să adere la ideile și programul Partidului [...]. Beneficiind de tiraje excepționale, citite și comentate analfabeților, aceste ziare se disting prin abundența textelor politice și articolelor despre economie și progres tehnologic. În coloane mari, ele dădeau glas răspicat ambițiilor mari ale regimurilor și sloganurilor campaniilor de masă⁴. Comunismul a creat două lumi paralele: una a lozincilor și comunicatelor oficiale, enunțate îndeosebi prin presă, și alta a realităților, ascunse cu grijă de propagandă și autorități.

Fenomenul s-a manifestat întocmai și în România, presa fiind unul dintre principalele instrumente ale comuniștilor în lupta pentru putere, datorită imensului său aport propagandistic. Prețurile scăzute și prezentarea au reușit să transforme presa într-un mijloc la îndemâna oricui și într-o forță extraordinară. Jean-Marie Domenach, în lucrarea sa *Propaganda politică*, afirma tranșant: „Ziarul este instrumentul principal al propagandei tipărite”⁵. Imediat după 23 august 1944 P.C.R. a scos în tiraje tot mai mari ziarele „Scânteia” și „România liberă”, difuzându-le pe cuprinsul întregii țări⁶. În același timp comuniștii au pus numeroase piedici presei libere sau celei aparținând partidelor de opoziție, prin introducerea cenzurii, interzicerea apariției unor ziare, organizarea unor așa-zise refuzuri ale tipografilor de a le tipări (un exemplu concludent fiind cel al cotidianelor „Dreptatea” și „Viitorul”, oficioasele Partidului Național Țărănesc și, respectiv, Partidului Național Liberal)⁷.

Poziția comuniștilor români față de presă urma în mod identic modelul sovietic. Semnificativ în acest sens este faptul că la 29 octombrie 1917, la nici o săptămână de la preluarea puterii, Lenin suspendase o serie de ziare burgheze care i se împotriveau, măsură declarată ca excepțională și temporară, urmând a fi elaborată o nouă lege, progresistă. El declara: „Este

⁴ Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Polirom, Iași, 1998, p. 51.

⁵ Jean-Marie Domenach, *Propaganda politică*, Editura Institutul European, Iași, 2004, p. 65.

⁶ Spre exemplu, în 1964 numai tirajul ziarului „Scânteia” depășea cifra de 900.000 de exemplare pe zi, iar ziarele din provincie apăreau în tiraje de 40.000-60.000 de exemplare la un număr. În total, în anul 1964 în R.P.R. apăreau peste 450 de ziare și reviste, într-un tiraj de peste un miliard o sută de mii de exemplare (Constantin Antip, *Contribuții la istoria presei române*, Uniunea Ziariștilor din R.P.R., București, 1964, p. 182).

⁷ D. Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Polirom, Iași, 2001, p. 57.

imposibil să separe problema libertății presei de celelalte probleme ale luptei de clasă⁸.

Propaganda prin presă viza: generalizarea experienței acumulate de Uniunea Sovietică, informarea asupra muncii de conducere, publicarea și dezbateră documentelor importante ale partidului, popularizarea formelor de luptă pentru pace și atacarea țărilor imperialiste (acest ultim aspect a cunoscut un adevărat puseu la începutul anilor '50)⁹. De asemenea, într-un editorial nesemnat din „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, intitulat *Presa – armă ascuțită a partidelor comuniste în lupta pentru pace*, se arăta faptul că „Presa de partid, pătrunsă de un înalt spirit ideologic, este în mâinile partidelor comuniste, după cum arată tovarășul Stalin, arma cea mai puternică și mai ascuțită, cu ajutorul căreia partidul vorbește în fiecare zi, în fiecare ceas, în limba care-i este necesară. «Nu există alte mijloace pentru a stabili legături spirituale între partid și clasă, nu există alt aparat atât de elastic» (I. Stalin)¹⁰.

În deplină consonanță cu cele spuse de Stalin, D. Turcuș sublinia următoarele în 1954, la un an de la dispariția fostului dictator: „Presa este arma ideologică cea mai ascuțită și eficace, cu ajutorul căreia partidul influențează întreaga activitate socială. Cu ajutorul presei, partidul mobilizează masele pentru traducerea în viață a politicii de construire a socialismului, de ridicarea a bunăstării poporului, dezvăluie lipsurile în activitatea de partid și de stat. Presa ajută partidului să sintetizeze și să răspândească experiența vie și creatoare a maselor. Ziarul comunist, ziar cu adevărat popular, înlesnește și organizează controlul maselor largi asupra activității organelor și organizațiilor de stat și economice în vederea aplicării întocmai, în domeniul lor de muncă, a hotărârilor partidului și guvernului¹¹.

În anul 1956, „uitându-l” nu întâmplător pe Stalin, „Scânteia” invoca de data aceasta cuvintele fondatorului Rusiei sovietice: „Marele Lenin a definit în mod genial sarcinile presei noastre. El a numit ziarul un propagandist colectiv, un agitator colectiv și un organizator colectiv al maselor. Forța presei sovietice, incoruptibile și veridice, rezidă în legătura ei

⁸ John Reed, *Ten Days that Shook the World*, New York, 1919 apud George Leggett, *Ceka: poliția politică a lui Lenin: Comisia Extraordinară Panrusă pentru Combaterea Contrarevoluției și Sabotajului*, Humanitas, București, 2000, pp. 43-44.

⁹ S.M., *Partizanii păcii din România discută despre organul lor de presă*, în „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, 16 februarie 1951, p. 4.

¹⁰ „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, 5 mai 1950, p. 1.

¹¹ D. Turcuș, *Pentru o presă militantă a organizațiilor de partid locale*, în „Lupta de clasă”, nr. 1, ianuarie 1954, p. 54.

permanentă cu poporul [...] în aceasta constă și deosebirea fundamentală și principială a presei noastre față de cea burgheză”¹².

În 1963, Mircea Rădulescu, redactor-șef al ziarului „România liberă”, scria: „Presa noastră se bucură astăzi de încrederea, dragostea și prețuirea a milioane de cititori. Aceasta se datorește, înainte de toate, îndrumării sale permanente de către Comitetul Central al partidului, de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Partidul educă pe lucrătorii din presă în spiritul principialității marxist-leniniste, al slujirii devotate a poporului, al probității și respectului față de adevăr. Conducerea de către partid reprezintă principiul fundamental al activității presei comuniste”¹³.

Comuniștii români, preluând mimetic modelul sovietic¹⁴, au acordat și ei o importanță deosebită presei. În contextul în care radioul și televiziunea erau încă insuficient dezvoltate, populația neavând un acces generalizat la acestea, presa a avut rolul determinant în propagarea activității și meritelor lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiind una din căile cele mai uzitate pentru promovarea imaginii acestuia.

La conferința de propagandă a P.C.R. pe țară, din 28 ianuarie 1945, când s-a discutat despre cum trebuie organizat și condus un ziar, Ilie Zaharia a afirmat următoarele: „După definiția lui Lenin în *Ce-i de făcut?*, un ziar nu e numai un agitator și propagandist colectiv, ci și un organizator colectiv, deci, el are trei roluri: de agitator, propagandist și organizator”¹⁵. La ședința Biroului Politic din 26 martie 1945, Petre Constantinescu-Iași, ministrul Propagandei, după ce a arătat necesitatea preluării controlului presei în provincie, sublinia și importanța cenzurii în acest domeniu: „În ce privește presa, acum numesc o comisie de epurație a presei, compusă din: Pas, președintele sindicatului, Miron Constantinescu... Pentru că s-a făcut o epurație a ei, care este fictivă și acum când trece comisia de epurație la Minister, are toate posibilitățile. Apoi, mai este Al. Constantinescu, care este un băiat bun. Așa că există toată garanția că se va face epurația cum trebuie [...]. La cenzură, care a trecut cu totul asupra noastră, trebuie să numesc cenzori noi. Este acolo un șef-cenzor, Ulea, care rămâne, și patru cenzori, din care trei dau afară”¹⁶.

În raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, Gheorghe Gheorghiu-Dej cerea îmbunătățirea conținutului presei,

¹² „Scânteia”, 5 mai 1956, p. 2.

¹³ „Presa noastră”, nr. 2/1963, p. 8.

¹⁴ De altfel, momentul apariției primului număr din „Pravda”, devenit ulterior organul de presă al P.C.U.S., avea să marcheze „o zi de sărbătoare a presei comuniste și progresiste din întreaga lume” („Scânteia”, 5 mai 1956, p. 2).

¹⁵ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 4/1945, f. 90.

¹⁶ Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond microfilme, rola AS1-399, c. 22.

„introducerea tratării regulate și temeinice a problemelor teoretice și politice”, ridicarea de noi cadre gazetărești¹⁷. Definitorie este și poziția Anei Pauker la ședința Biroului Politic din 31 decembrie 1945: „Acum o chestiune pe care a ridicat-o tov. Pătrășcanu: libertatea presei ș.a.m.d., ridicată la Conferință. Eu consider că a fost justă atitudinea câtorva dintre noi, care am fost de părere ca să scoatem acest lucru. Pentru că noi nu puteam spune «libertatea presei», ca să nu apară a doua zi și «Dreptatea» și «Viitorul»»¹⁸.

În privința conținutului ziarelor, la ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 10 august 1954 s-a hotărât ca presa centrală și locală să publice: „articole cu privire la aplicarea teoriei marxist-leniniste la condițiile concrete ale țării noastre, articole despre experiența Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, despre lupta eroică a partidului nostru împotriva regimului capitalist-moșieresc și împotriva jugului imperialist, fascismului și războiului, despre problemele fundamentale ale politicii partidului și guvernului, probleme ale construcției de partid etc. Presa va populariza pe larg realizările obținute de oamenii muncii sub conducerea partidului, succesele obținute în întrecerea socialistă, în cinstea Congresului [Congresul al II-lea al P.M.R., n.ns.], inițiativele de preț ale oamenilor muncii de la orașe și sate»¹⁹.

Misiunea ziaristului era aceea de a „se afla mereu în centrul evenimentelor care preocupă partidul, masele populare [...] pentru reflectarea justă a opiniei publice”. Pentru a-și îndeplini cu succes menirea, exista însă „o condiție general valabilă, de care trebuie să țină seama fiecare ziarist: să scrie cu pasiune, cu emoție, trăind profund lucrurile despre care scrie»²⁰.

Ideologizarea pronunțată nu s-a manifestat numai în presa de partid sau în cotidiene, ci a fost prezentă și în publicațiile culturale, săptămânalul „Contemporanul” fiind creat special în acest scop. În mod similar, fosta agenția română de presă Rador (Radio Orient) a fost transformată radical, noul Agerpres având rolul de a transmite știri care să evidențieze politica partidului²¹. De asemenea, și radioul a fost pus în slujba regimului. Spre exemplu, H. Dona, director general adjunct al Radiodifuziunii Române în 1956, considera radioul ca fiind „unul dintre cele mai complete, mai

¹⁷ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Ed. P.M.R., București, 1951, p. 71.

¹⁸ A.M.R., fond microfilme, rola AS1-399, c. 477.

¹⁹ Idem, rola AS1-209, c. 201.

²⁰ Acestea sunt câteva fragmente din articolul corespondentului „Pravdei” în R.P.R., E. Kiseliiov, apărut cu ocazia aniversării „Zilei presei comuniste” în mai 1956 (*Însemnările unui ziarist sovietic. O puternică armă a construcției comuniste*, în „Scânteia”, 5 mai 1956, p. 2).

²¹ Eugen Denize, *Locul Agenției Române de Presă (Agerpres) în cadrul propagandei comuniste la începutul anului 1950*, în *** *Un destin și o viață. Radu Ciuceanu*, I.N.S.T., București, 2003, pp. 327-336.

puternice și mai operative mijloace de informare ale vremurilor noastre”. În articolul semnat de acesta, *Radiodifuziunea noastră în plină dezvoltare*, se arăta că, dacă în 1944 în România erau cca. 100.000 de abonați, numărul acestora crescuse până în 1956 de 12 ori, autorul neuitând să omită rolul pe care l-a avut în acest sens „ajutorul multilateral” oferit de U.R.S.S.²².

Se urmărea așadar realizarea unui adevărat bombardament mediatic asupra cititorilor, în încercarea de a-i convinge să adere la noul regim. Acesta este și motivul pentru care au fost acaparate toate mijloacele de comunicare, au fost eliminate ziarele care nu apreciau politica noii puteri, a fost introdusă o cenzură foarte riguroasă.

Debutul cultului personalității lui Dej (1945-1952)

Dat fiind rolul propagandistic deosebit al presei, cultul personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost promovat cu precădere prin intermediul acestui mijloc media. Dacă în perioada de început a predominat cultul lui Stalin, existând și un cult al Anei Pauker²³, cultul personalității lui Gheorghiu-Dej s-a dezvoltat progresiv, îndeosebi după anul 1948, când a fost reales în fruntea P.M.R. și când a început să-și consolideze tot mai mult poziția atât în interiorul partidului, cât și la Kremlin. Germenii cultului personalității lui Dej se regăsesc inițial în presa de partid, mai ales în „Scânteia”. Propaganda profita astfel de poziția acestuia din fruntea partidului. Astfel, în cuprinsul articolelor referitoare la evenimentele importante din viața partidului și statului: 23 august, 1 mai, 7 noiembrie, 22 aprilie (ziua de naștere a lui Lenin), 21 decembrie (ziua de naștere a lui Stalin), 8 martie, alegerile pentru M.A.N. și sfaturile populare etc., se făcea în mod obligatoriu referință la prezența secretarului general la aceste adunări.

În România comunistă ziarul „Scânteia” era „purtătorul de cuvânt al partidului”, având rolul de „educator, organizator și mobilizator colectiv al maselor populare în opera de făurire a vieții noi”. Se urmărea transformarea

²² „Scânteia”, 6 mai 1956, p. 2.

²³ În primăvara anului 1945 apărea un articol encomiastic referitor la participarea Anei Pauker la sărbătorirea zilei de 1 Mai la Petroșani: „o veste s-a răspândit cu iuțeala fulgerului. Tovarășa Ana Pauker, vajnica luptătoare, tovarășă iubită a clasei muncitoare, a sosit pe neașteptate spre a participa alături de muncitorii din Valea Jiului la sărbătorirea primului 1 Mai liber. În timpurile grele ale prigoanei reacționare era suficient să se pronunțe numele tovarășei Ana pentru ca acei schingiuiți în închisori să capete forțe noi și să reziste cu și mai mare îndârjire în fața dușmanului. Prezența tovarășei Ana Pauker printre muncitorii mineri a stârnit un viu entuziasm (...) Prietenul primar Ion Chirca salută pe neînfricată luptătoare Ana Pauker (...) În aclamații entuziaste, nesfârșite, a luat cuvântul tovarășa Ana Pauker” („Scânteia”, 6 mai 1945, p. 4).

lui într-un „instrument tot mai puternic în slujba politicii partidului”²⁴. Ținând seama de cele afirmate anterior, ne-am focalizat atenția pe cercetarea problematicii cultului personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în oficiul central al partidului, fără a neglija însă celelalte publicații.

Încă din primii ani, în multe articole care relatau viața ceferiștilor, era amintit și Gheorghiu-Dej, acesta reprezentând unul dintre canalele care facilita cel mai bine promovarea imaginii acestuia. Astfel, într-un articol referitor la reconstruirea Atelierelor C.F.R. Cluj se scria: „«E bine – spune tov. Balint Zoltan – deoarece în fruntea noastră stă astăzi tov. Gheorghiu-Dej. Am muncit împreună cu dânsul la Dej. Totdeauna a luptat pentru binele muncitorimii. El poate să ne conducă mai bine ca alții din trecut, deoarece cunoaște munca și muncitorii». Muncitorii dau din cap în semn de aprobare”²⁵. La ședința membrilor de partid de la C.F.R. Brăila a luat cuvântul și un tovarăș care „a vorbit de sprijinul dat de tovarășul ministru Gheorghiu-Dej pentru înfăptuirea statutului C.F.R. legiferat de guvernul Petru Groza”²⁶. Într-un editorial nesemnlat, intitulat *Ceferiștii își iau angajamente noi în cadrul reconstrucției*, se arăta cum „Entuziasmul stârnit în mijlocul ceferiștilor de noul lor statut, elaborat prin munca și stăruința tovarășului ministru Gheorghiu-Dej, nu se manifestă numai prin moțiuni și telegrame de mulțumire adresate ministrului lor, ci și prin angajamente și realizări concrete în cadrul acțiunii de reconstrucție a țării”²⁷.

Prezența lui Dej la Conferința de pace de la Paris, chiar dacă nu era conducătorul delegației române, s-a bucurat de o bună atenție din partea presei din țară, cu precădere a celei din Ardeal, care urmărea cu foarte mare interes discuțiile privind viitorul acestei regiuni. În cotidianul „Lupta Ardealului”, organul Comitetului Regional P.C.R. Ardealul de Nord, ziar care apărea la Cluj, erau prezentate zilnic toate noutățile referitoare la activitatea lui Dej. Se menționa cum „zilnic, numeroși gazetari englezi, americani, hinduși, francezi, cehi solicită declarații tovarășului Gheorghiu-Dej”²⁸. În mod similar, în articolul *Expunerea tovarășului Gheorghiu-Dej*

²⁴ Citatele provin din Salutul C.C. al P.M.R. către „Scânteia” cu prilejul aniversării a 25 de ani de la apariția primului număr (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 88/1956, f. 53). La sărbătorirea a 30 de ani de la apariție, C.C. al P.M.R. considera „Scânteia” drept o „armă de răspândire în masă a cuvântului partidului” și un „instrument puternic de formare a conștiinței socialiste, de educație partinică”, trebuind „să educe pe cititorii ei în spiritul patriotismului socialist și internaționalismului proletar” (idem, dosar nr. 107/1961, ff. 1-2).

²⁵ Pavel Dan, *Noi ceferiștii am fost și vom fi mereu în frunte*, în „Scânteia”, 9 august 1945, p. 2.

²⁶ „Scânteia”, 9 august 1945, p. 2.

²⁷ „Scânteia”, 11 august 1945, p. 1.

²⁸ „Lupta Ardealului”, 28 august 1946, p. 1.

comentată de presa elvețiană se descria cum „Expunerea ministrului a făcut o puternică impresie în cercurile de presă și diplomatice din Elveția [...] Numeroase ziare în limbile franceză și germană au publicat largi dări de seamă și comentarii asupra personalității secretarului general al P.C.R. [...] După ce constată că ministrul Gheorghiu-Dej «a făcut dovada unei mari largimi de vederi în expunerea sa asupra dificultăților în care se zbate poporul român» [...]”²⁹. La întoarcerea delegației țării noastre de la Paris, în Gara Băneasa, „Mulțimea scandează insistent numele tovarășului Gheorghiu-Dej. Cuvântul lui vor să-l audă masele și în această împrejurare. Și tovarășul Gheorghiu-Dej le vorbește limpede, ca de la om la om, așa cum îi este felul”³⁰.

În 1946, o banală vizită efectuată de Gheorghiu-Dej la Turda a fost prezentată de aparatul de propagandă ca fiind o adevărată sărbătoare pentru locuitorii acestui oraș: „Vestea sosirii sale e purtată din gură în gură, ca un cântec, ca o lozincă. Gara s-a umplut de lume. Turda a fost în sărbătoare. Pentru muncitorii ei, Gheorghiu-Dej este garanția libertăților obținute prin lupte grele, este simbolul unității și înfrățirii între popoare, al refacerii țării [...] Aplauze prelungite au subliniat fiecare frază rostită de tovarășul ministru al Comunicațiilor [...] O zi întreagă orașul cu multe fabrici a fost în mișcare. Cetățenii se înghesuiau să-l vadă pe muncitorul ministru. [...] Calda manifestație de simpatie în tot locul e încă o mărturie a încrederii și dragostei cu care țara îl cinstește”³¹. Cu referire la același eveniment, în numărul din ziua următoare al ziarului se scria: „Nu s-a știut că vine. Dar atunci când cu câteva ore înainte s-a aflat, Turda a început să freamăte. În gară, mulțimea izbucnește: «Gheorghiu-Dej! Gheorghiu-Dej!» [...] Mulți s-au mirat de pregătirea muncitorului ceferist. Școala din celulă a tovarășului Gheorghiu-Dej face mai mult ca diplomele și titlurile unui «crescut la pension»”³².

Începând din 1948 cultul personalității lui Gheorghiu-Dej își făcea din ce în ce mai mult simțită prezența. Citatele din articolele și cuvântările lui Dej sunt folosite tot mai des, uneori fiind prezente în număr mare în cuprinsul unui articol, cum este cazul editorialului apărut în „Scânteia” din 18 decembrie 1949, unde se făceau zece referințe la cuvântările secretarului general. Limbajul folosit era unul stereotip, șablonard, expresiile fiind repetate mecanic: „tovarășul Gheorghiu-Dej spune”, „tovarășul Gheorghiu-Dej arată”, „tovarășul Gheorghiu-Dej a subliniat”, „așa cum a arătat tovarășul Gheorghiu-Dej”, „tovarășul Gheorghiu-Dej scrie” etc. Redactorii ziarelor

²⁹ „Scânteia”, 20 septembrie 1946, p. 4.

³⁰ Victor Russu, *Primirea delegațiilor în Gara Băneasa*, în „Scânteia”, 22 septembrie 1948, p. 3.

³¹ „Lupta Ardealului”, 5 noiembrie 1946, p. 1.

³² „Lupta Ardealului”, 6 noiembrie 1946, pp. 1, 3.

încearcă să acrediteze ideea popularității de care se bucura Dej în rândurile poporului: „Urale și ovații au salutat vorbele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej [...] Entuziasmul asistenței n-a cunoscut margini atunci când tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat că existența regimului nostru de democrație populară se datorește în primul rând ajutorului Uniunii Sovietice”³³. O scrisoare trimisă de Dej unui G.A.C. are parte de aceeași receptare: „Când s-a isprăvit de citit scrisoarea, aplauzele și uralele nu mai conțineau: «Să trăiască tovarășul Gheorghiu-Dej! Să trăiască Gospodăria Colectivă 23 August!»”³⁴.

Alegerile pentru M.A.N. din martie 1948 au fost exploatare la maximum de propagandă, în scopul reliefării prizei pe care Gheorghiu-Dej o avea la mase. Cu o zi înaintea desfășurării alegerilor „Scânteia” a prezentat pe mai multe pagini o biografie a lui Dej, care conținea mai multe falsuri istorice în scopul de a supradimensiona rolul acestuia în desfășurarea evenimentelor din februarie 1933 și 23 august 1944. Articolele de după alegeri sunt laudative și elogioase, atmosfera electorală fiind înfățișată într-o manieră mult exagerată.

La secția de votare de la Grivița Roșie, unde a votat Dej, „Primul semn că se va întâmpla ceva deosebit s-a auzit de departe, de la poarta nr. 1; de la poarta nr. 2 au izbucnit urale fără de sfârșit, apoi ... a intrat pe poartă tov. Gheorghiu-Dej! Nu poate fi redat în cuvinte cât de imens a fost valul de dragoste fierbinte care s-a ridicat înaintea celui mai iubit ceferist, celui mai drag fiu al poporului nostru! Tov. Gheorghiu-Dej intră în sala de votare. Președinta e emoționată, cu ochii strălucitori. Îi tremură vocea când îi cere tov. Gheorghiu-Dej certificatul de alegător [...] Îmbulzeală mare între fotografi. Fiecare vrea să-l «prindă» cât mai bine. A ieșit. Zeci de țcănituri ale aparatelor fotografice. [...] Când a coborât cele câteva trepte și s-a aflat în mijlocul ceferiștilor, a fost înconjurat într-o secundă de mulțimea dornică să-i strângă mâna, să-i vorbească. Întârzie mult tov. Gheorghiu-Dej în mijlocul ceferiștilor. [...] «Învățătura și sfatul tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej ne-a fost și-n acea vreme cea mai bună călăuză în muncă», spune tov. Nanu Florea. Ceferiștii ascultă plini de încredere. Apoi, după plecarea tov. Gheorghiu-Dej, unul câte unul își reiau locul și mai nerăbdători să intre să voteze lista în fruntea căreia se află conducătorul lor, învățătorul și mândria lor și a întregului popor, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”.

În timpul vizitei la o secție de votare dintr-o unitate militară, „de la poartă s-a auzit deodată un strigăt: «A venit tov. Gheorghiu-Dej!». A fost un iureș năvalnic – soldați, subofițeri, ofițeri s-au repezit spre poartă. 20 de

³³ „Scânteia”, 22 ianuarie 1949, p. 2.

³⁴ „Scânteia”, 3 august 1949, p. 1.

minute încheiate au ținut aplauzele și uralele [...] La plecare, cu greu a putut tov. Gheorghiu-Dej să se despartă de ostași”. La secția de votare de la M.A.N., pe care Dej a vizitat-o împreună cu Emil Bodnăraș, „Entuziasmul mulțimii nu cunoaște margini. Numele celui mai iubit fiu al clasei muncitoare și al poporului nostru este scandat întruna «Gheorghiu-Dej, luptător pentru pace și popor!». Femei și bătrâni, ostași, copii se strâng în jurul tov. Gheorghiu-Dej, fiecare voind să-l vadă cât mai de aproape, să-i poată strânge mâna. Tov. Gheorghiu-Dej se întreține cu ostașii și ofițerii, le dă sfaturi, le ascultă spusele. [...] Mulțimea îl înconjoară pe tov. Gheorghiu-Dej și-l conduce în urale și ovații până la mașină”³⁵.

Cu toate acestea, Dej nu era deocamdată prezentat ca lider unic al partidului și al țării. În descrierea defilării de la 7 noiembrie 1949 se arăta cum „Au avut loc cu acest prilej scene mișcătoare de manifestare a dragostei oamenilor muncii pentru conducătorii lor încercați, tovarășii Gheorghiu-Dej și Ana Pauker, și ceilalți fruntași ai partidului”. Este reprodusă și o discuție tată-fiu: „«Uite, puiule, acela de acolo e tov. Gheorghiu-Dej! Uite-l și pe tov. Emil Bodnăraș!»”³⁶. De asemenea, prezența lui Dej la diferite manifestări, conferințe, întruniri, consfătuiri, mitinguri, adunări solemne, congrese etc. este de multe ori trecută sub tăcere sau amintită doar lapidar, fără a se menționa absolut nimic despre persoana sa.

Evidențierea cursului ascendent înregistrat de cultul personalității lui Dej este semnificativ ilustrată de atenția specială pe care presa a acordat-o candidaturii liderului P.M.R. la alegerile pentru sfaturile populare din decembrie 1950. La mijlocul lunii octombrie, în timpul adunării ținute la Fabrica „Dinamo” din București, când Dej a fost propus drept candidat, muncitorii au folosit numeroase adjective pentru a-l descrie: „cel mai bun fiu al poporului”, „mândria clasei muncitoare, fiu iubit al acesteia, conducător încercat”, „ne călăuzește cu înțelepciune în muncă și în luptă”, „tot ce e mai bun în viața noastră e legat de lupta partidului și a tov. Gheorghiu-Dej”. Nu lipseau nici falsurile istorice: „evadat din lagăr, a condus răsturnarea revoluționară de la 23 august 1944”.

În momentul în care a fost propus, „nici n-a apucat bine vorbitorul să rostească numele iubit, că toți s-au ridicat ca un singur om și în sală s-a dezlănțuit un tunet de aplauze, acoperit doar de lozincile care nu mai conteneau și care slăveau Partidul și pe conducătorul său”. Era prezentată și o fotografie cu oamenii care aplaudau fericiți, în textul care o însoțea precizându-se „«suntem bucuroși de cinstea care o are întreprinderea noastră de a propune candidat în alegeri pe conducătorul poporului muncitor din țara

³⁵ „Scânteia”, 30 martie 1948, p. 2.

³⁶ „Scânteia”, 8 noiembrie 1949, p. 1.

noastră!»; acest simțământ îl exprimă chipurile și aplauzele oamenilor muncii de la uzina Dinamo, care au propus candidatura tov. Gheorghiu-Dej pentru regiunea București»³⁷.

Candidatura lui Gheorghiu-Dej era bineînțeleles susținută și de ceferiști. Într-o adunare ținută la Grivița Roșie, aceștia îl numesc „ceferistul numărul 1” și-i scandează puternic numele, afirmând totodată: „Cred că cea mai vie dorință a noastră [...] este să propunem pe cel mai iubit fiu al clasei muncitoare”. În mod identic, o fotografie cu muncitori care-l aplaudă arăta cum „Muncitorii Atelierelelor Grivița Roșie ovaționează îndelung propunerea pentru desemnarea tovarășului Gheorghiu-Dej drept candidat pentru Sfatul Popular al Capitalei»³⁸. Dej a mai fost propus candidat de către soldați, dar și de către ceferiștii de la Depoul din Dej, petroliștii de la Schela Moinești sau minerii de la Comănești, toți numindu-l „cel mai iubit fiu al poporului nostru”.

Punctul culminant este atins în preziua și ziua alegerilor. Chiar înainte de alegeri, Dej a participat la un mare miting la Atelierele I.T.B. Floreasca. Descrierea manifestației căpăta accente paroxistice: „un adevărat șuvoi omenesc se revărsa vineri spre sala imensă I.T.B. Floreasca. Peste acest nesfârșit fluviu de capete fluturau în vântul înserării de toamnă, asemenea unor catarge purpurii, sute de steaguri și pancarte sărbătorești. Veneau fără conținere muncitori, cărturari, gospodine – și inimile lor băteau ca o inimă unică și mare de bucuria și mândria de a se întâlni cu primul candidat al oamenilor muncii din țara noastră, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej [...] Ei veneau în fața iubitului lor candidat [...] Într-un colț, un muncitor bătrân povestește celor mai tineri momente din viața eroică de muncitor revoluționar a tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej. În fața oamenilor se perindă Grivița, procesul, Doftana, 23 August, pagini glorioase din istoria partidului nostru și a poporului. Pe figurile ascultătorilor se citește mândria pentru un asemenea fiu al clasei muncitoare [...] – Fiecare cuvânt pe care ni-l spune ne duce înainte, spune tov. Craiu. Tocmai în momentul acela un tunet de aplauze cutremură sala. Oamenii începură să fluture steagurile, să-și azvârle șepcile în aer. Urale, lozinci se întretăiau. Din tot acest tumult s-a înălțat un nume scandat furtunos, minute întregi fără conținere: Gheorghiu-Dej! Gheorghiu-Dej! La tribună pășea secretarul general al partidului, conducătorul poporului nostru muncitor, cărmaciul avântatei noastre corăbii ce înaintează cu pânzele întinse spre socialism [...] Vorbește tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej. Ce minunate perspective deschide celor adunați în sală fiecare cuvânt rostit de secretarul general al partidului”. O muncitoare venise însoțită de un băiețel:

³⁷ „Scânteia”, 15 octombrie 1950, p. 1.

³⁸ „Scânteia”, 17 octombrie 1950, p. 1.

„E nepoțelul meu, Nicu, de șapte ani. A auzit de dimineață la radio că vorbește tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej și s-a ținut morțiș de mine să-l iau la miting [...] Ochii copilului sclipesc mai viu. Iată, la tribună se urcă o delegație de pionieri, care înmânează un mare buchet de flori tov. Gheorghiu-Dej, prietenul drag al copiilor din țara noastră”³⁹.

În ziua alegerilor, „Zâmbind și răspunzând aplauzelor mulțimii, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej intră în localul secției de votare. Președintele secției de votare e vădit emoționat când vede înaintea lui pe tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej întinzându-i certificatul de alegător. Din stradă, uralele mulțimii nu mai conținesc [...] Acum, după ce strânge mâinile membrilor biroului secției de votare, se îndreaptă spre ieșire. Afară e primit cu urale de sutele de alegători ce-și așteaptă rândul. Copiii se urcaseră pe garduri sau pe pomii din apropiere ca să vadă mai bine pe cel care conduce cu dragoste și înțelepciune eforturile poporului muncitor din țara noastră pentru a le asigura o copilărie și o tinerețe fericită, pe tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”⁴⁰.

Criticarea de către Gheorghiu-Dej a promovării cultului propriei persoane (ședința din 2 iulie 1952)

Amplificarea graduală a cultului personalității lui Dej devenise evidentă după anul 1950. Se pare că punctul maxim a fost atins după eliminarea deviaționiștilor de dreapta, mai exact în vara anului 1952, determinând chiar o reacție din partea Moscovei. Prin intermediul redacției săptămânalului „Pentru pace trainică, pentru democrație populară”, organul de presă al Cominformului, ce-și avea sediul la București, se atrăgea atenția asupra formelor exagerate pe care le luase cultul personalității lui Dej în mass-media.

În ședința Biroului Politic din zilele de 3, 4, 6 și 12 aprilie 1956 Iosif Chișinevschi a contestat vehement ideea susținută la Plenara din 23-25 martie 1956, conform căreia în România combaterea cultului personalității începuse încă din 1952: „Tov. Apostol deformează însă istoria cultului personalității de la noi când explică la adunarea activului nostru că Gheorghiu-Dej a combătut cultul personalității încă în 1952. Mai întâi se știe că sesizarea care a determinat atitudinea tov. Gheorghiu-Dej în 1952 în legătură cu exteriorizarea cultului personalității a pornit de la «Pacea Trainică»”⁴¹.

Duplicitatea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej este subliniată și de Paul Niculescu-Mizil în memoriile sale: „Și nu este lipsit de interes că această proliferare a cultului personalității era însoțită de sublinierea faptului că Dej

³⁹ „Scânteia”, 2 decembrie 1950, p. 1.

⁴⁰ „Scânteia”, 4 decembrie 1950, p. 1.

⁴¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 33/1956, f. 30.

ar fi fost adversar al acestui cult. Astfel, un vorbitor a amintit că Gheorghiu-Dej, încă în 1952, la o ședință cu lucrătorii din presă și propagandă s-a pronunțat contra manifestărilor de preamărire a secretarului general⁴². Caracterul limitat al acestei ședințe este de altfel recunoscut chiar de către Dej în aprilie 1956: „puteam să luăm încă din 1952 un curs mai hotărât împotriva cultului personalității, atunci când tovarășii de la «Pace trainică» ne-au atras atenția asupra acestor manifestări din presa noastră în legătură cu persoana lui Gheorghiu-Dej. Am convocat atunci lucrătorii din presă și am combătut formele deșănțate de prezentare a persoanei lui Gheorghiu-Dej. Mai departe de aceasta însă conducerea noastră de partid nu a mers⁴³”.

Respectiva ședință cu redactorii presei centrale și locale amintită anterior a avut loc la 2 iulie 1952, la sediul Comitetului Central al P.M.R. Stenograma ședinței este foarte elocventă, luările de cuvânt ale principalelor personaje cu responsabilități în acest domeniu fiind sugestive.

Gheorghe Gheorghiu-Dej, după ce a combătut folosirea abuzivă a citatelor⁴⁴, a trecut la criticarea articolelor care îl proslăveau. Era vizat îndeosebi numărul din 21 iunie 1952 al ziarului „Scânteia”, care descria întâlnirea de la Consiliul de Miniștri dintre Dej și minerii participanți la conferința pe țară a acestora. Reportajul „se intitulează «O întâlnire de neuitat». Cu litere mari «Tovarășul Gheorghiu-Dej de vorbă cu minerii stahanoviști și fruntași». De ce o întâlnire de neuitat? De ce să nu fim mai sobri, mai modești? «Cu inimile bătânde de emoție, de nerăbdare și de bucurie» etc. etc., punând în gura minerilor «Mie, vechi miner, mi-au dat lacrimi în ochi». De ce să-ți dea lacrimi în ochi? Comentarii: «Ei simțeau că au în față pe cel mai bun tovarăș, frate și părinte al lor, pe conducătorul partidului». Ce e aia părinte al lor? E o imitare neserioasă. A scrie așa împingem la neseriozitate. Părinte al oamenilor muncii e tovarășul Stalin. Nu așa trebuie să se vorbească despre lucrul acesta. Trebuie să știm a păstra marginile. E dezgustător când citești, neplăcut. Asemenea mod de a prezenta lucrurile trebuie să-l facă elementele mic-burgeze, cu limba lor lungă de catifea. Trebuie combătut aceasta din partea lucrătorilor noștri din câmpul presei”.

⁴² Paul Niculescu-Mizil, *O istorie trăită*, ediția a II-a revizuită și completată, vol. I, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 30.

⁴³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 33/1956, f. 95.

⁴⁴ „Gazeta trebuie să fie nu numai un mobilizator, dar trebuie să orienteze, trebuie să fie și un organizator, un conducător. Despre rolul presei, vă rog să mai studiați felul cum pun clasicii marxism-leninismului chestiunea. Nu poți scrie un articol bun despre o problemă sau alta dacă nu analizezi această problemă (...) Astfel riscăm să vorbim în general, să dăm foarte multe citate din clasici, dar uneori să le potrivim ca nuca în perete. Deci, studierea temeinică a problemei înainte de a scrie.” (idem, dosar nr. 58/1952, f. 3).

De remarcat cum Dej le-a reproșat redactorilor de presă că se ajunsese la exagerări așa de mari încât îl eclipsau chiar pe Stalin, lucru inacceptabil în lagărul comunist. Se observă, de asemenea, că vina a fost aruncată nu asupra propagandiștilor de partid, ci pe „elementele mic-burgheze” strecurate în presă, deși articolul invocat apăruse în „Scânteia”, officiosul partidului.

Dej continua semnalând faptul că el era prezentat în ziare ca fiind situat deasupra organelor de conducere ale partidului, ceea ce încălca principiul leninist al conducerii colective: „Și mereu – «Partidul și tovarășul Gheorghiu-Dej, Partidul și tovarășul Gheorghiu-Dej». De ce mă izolează de el? Parcă n-aș fi și eu membru de partid, membru în Comitetul Central. De ce nu scoate fața Comitetului Central, a organului? Să se simtă că există o conducere și o conducere tare, după zdrobirea grupului de oportuniști din partidul nostru [...] Tot articolul: Gheorghiu-Dej, Gheorghiu-Dej. Credeți că faceți un serviciu scriind mereu așa Gheorghiu-Dej? Parcă cu sila îl băgați pe gâtul oamenilor. Să vorbim de Comitetul Central, de linia C.C., de sarcinile puse de C.C. și mai modest, mai sobru, să scoatem fața partidului. Partidul e forța. Trebuie să întărim autoritatea, prestigiul partidului. «Neam de neamul meu n-a visat să calce treptele clădirii Consiliului de Miniștri, nicidecum să stea de vorbă suflet la suflet cu președintele Consiliului de Miniștri», «iubitul tovarăș Gheorghiu-Dej, iubitul, mult prea iubitul ...». Ce e maimuțarea asta caraghioasă?

Cred că și în provincie la fel merg lucrurile. Să nu sărim peste cal. «Pentru asta mulțumim partidului nostru, vă mulțumim dvs. din toată inima, tov. Gheorghiu-Dej». Dacă a mulțumit partidului e foarte bine, de ce să nu ne oprim aici? [...] Tot articolul dintr-un capăt într-altul: Gheorghiu-Dej, Gheorghiu-Dej. E și partidul și Comitetul Central, dar puși așa, unul aici, altul dincolo”.

Pe alocuri, expunerea lui Dej capătă accente ironice: „«Până noaptea târziu, tov. Gheorghiu-Dej a stat din nou de vorbă cu minerii. Minerii stahanoviști și fruntași în producție au ridicat paharul în sănătatea mult iubitului conducător». De ce trebuie să băgăm aici paharul? Închipuiți-vă ce agitație trebuie să se facă în străinătate, că le-am dat vin, i-am îmbătat. Unde ați mai pomenit așa ceva? «Ziua de 17 iunie, când minerii au stat de vorbă cu conducătorul lor, va rămâne vie în sufletul lor». «Și acum când îmi amintesc simt cum îmi bate inima». Dacă are inimă, cum să nu-i bată. «În ziua asta am întinerit cu mulți ani». Am și darul să întineresc oamenii, e neserios. «Am văzut cât de bine cunoaște tov. Gheorghiu-Dej traiul nostru în mină». Alții ar putea să spună: «Dacă îl cunoștea, de ce nu e apă potabilă, de ce nu e serviciu sanitar, de ce nu sunt medici? E cu atât mai grav». Nu știm, tovarăși, să punem lucrurile cum trebuie. «Dând mâna cu conducătorul partidului, fiecare miner a avut sentimentul că o dată cu el parcă strâng mâna tov. Gheorghiu-

Dej toți ortacii din brigadă... Acum nu ne mai temem de nici o greutate, tov. Gheorghiu-Dej se gândește la noi, se bizuie pe sprijinul nostru». Până acum nu m-am gândit, nu m-am sprijinit pe ei”.

Dej combătea, de asemenea, notele sentimentale și romantice folosite de unii ziariști, ceea ce contrasta cu sobrietatea pe care ar fi trebuit să o impună funcția lui de conducător al statului și al partidului unic: „Alt articol «Marea bucurie a minerilor din V. Jiului». «Cel mai iubit fiu al poporului nostru... Au arătat grija prietenească, cu care au fost primiți de tov. Gheorghiu-Dej...». «Minerul Avram Doțiu despre întâlnirea cu tov. Gheorghiu-Dej...», o descriere romantică. «Noi, cei 40 de mineri, ne aflam în sala Consiliului de Miniștri. Deodată cineva ne anunță sosirea tov. Gheorghiu-Dej. Liniștea se face mai adâncă... Cu deosebită atenție ne-a întrebat când am sosit, cum ne-am odihnit, cum o ducem cu sănătatea... Doțiu te făcea să retrăiești acel moment de neuitat... Grija părintească a tov. Gheorghiu-Dej...». Nu e scoasă fața Comitetului Central, linia sa, fermitatea sa, linia partidului”.

Părând a fi vizibil deranjat de aceste articole exagerat de elogioase, Dej trasa mai multe sarcini de care lucrătorii din presă trebuiau să țină cont pe viitor: „Poate v-am plictisit cu citania aceasta, dar v-aș ruga foarte mult să punem capăt dezvățului. Trebuie să prezentăm lucrurile serios, n-avem nevoie de propagandă ieftină. Masele populare știu să se orienteze. [...] Nu e nevoie de fraze din acestea, de culori țipătoare, bune pentru poezii, pentru natură, pentru țara noastră, pentru poporul nostru minunat. Trebuie hotărât împiedicat, sub control, tot ce se vorbește în legătură cu secretarul general al partidului; sublinieri serioase și întotdeauna legat de Comitetul Central, de partid, întotdeauna scos puternic în evidență conducerea partidului și împiedicată tendința micii burghezii din rândurile partidului nostru, dispusă la asemenea gădilări. Nici măcar nu sunt sincere. Trebuie combătute asemenea manifestări. Așa cum erau dispuși să aduleze anumite lucruri, tot așa sunt dispuși azi să scoată sabia să măcelărească lumea, dar nu pe bază de analiză, nu e o revoltă sănătoasă. Așa că vă rog foarte mult să luați în considerare ceea ce vă atrag atenția. Aveți un mare rol. Puteți orienta organizațiile de partid, puteți ajuta organele de partid, atras atenția, cuminte, tacticos, pentru a imprima asemenea caracter. Sunt în provincie tot felul de manifestări; vine unul și ține un discurs: mult iubitul, mult prea iubitul, n-are ce spune și se bagatelizează. Dacă te uiți, nimic n-a spus, nu se bazează pe material documentar. [...] Una era caracterul și forma presei noastre în ilegalitate și alta acum, când clasa muncitoare, partidul, e la putere. E evident că trebuie să ridicăm nivelul, calitatea presei noastre la nivelul sarcinilor partidului de construcție a socialismului. Cu discursuri cu «mult prea iubitul» nu se construiește socialismul. Cei care își închipuie că pot imprima un

caracter mobilizator, conducător, presei noastre, scriind articole pe vârf de condei, goale de conținut, se înșeală⁴⁵.

Iosif Chișinevschi, secretarul pentru propagandă și cultură al C.C. al P.M.R.⁴⁶, întărea și el cele afirmate de Dej. El nu uita să atragă însă atenția ca pe viitor să nu se ajungă la greșeala de a nu se mai scrie nimic despre liderul partidului, să se folosească în continuare citate, dar nu într-un număr așa de mare: „În domeniul îmbunătățirii activității presei noastre, tov. Gheorghiu-Dej a dat câteva indicații practice concrete [...] Tov. Gheorghiu-Dej a arătat felul personalist, mic-burghez, de a pune problema a unor redactori și a unor redacții și ne-a dat un exemplu cum modestia e podoaba comandanților. Desigur că felul cum a fost tratată întâlnirea cu minerii e sentimentală și lipsită de conținut creator. Pe de altă parte a fost o despărțire a conducerii partidului de tov. Gheorghiu-Dej, a partidului de tov. Gheorghiu-Dej și s-a alunecat în formule caracteristice gustului mic-burghez de a trata astfel o consfătuire pe țară a minerilor, unde se hotărăsc astfel de probleme și care va fi urmată de o hotărâre a partidului și a guvernului. Fără îndoială e pentru noi toți o lecție asupra felului cum trebuie tratate problemele de partid. Mi-aș permite să spun și rog pe tov. Gheorghiu să nu se supere, că o astfel de tratare a problemei, ca aceea a întâlnirii cu minerii, înseamnă Ferește-mă Doamne de prieteni, că de dușmani mă feresc singur. Nici partidului, nici tov. Gheorghiu-Dej nu-i face nici un serviciu. Cred că suntem obligați să ținem cont de observațiile tov. Gheorghiu-Dej. Cred că trebuie să prevenim pe tovarășii noștri redactori să nu cadă acum în altă extremă. Partidul nostru e un partid de clasă, un partid comunist, are un Comitet Central, un Birou Politic, un secretar general. A separa pe secretarul general de Comitetul Central e greșit și dăunător. A cădea în extrema de a nu mai vorbi de el ar fi o greșeală politică. Să nu fie ca în problema artei «S-a interzis peisajul», «S-a dat drumul la peisaj». Să avem grijă ce se întâmplă în provincie. Să nu fie despărțit tov. Gheorghiu-Dej de Comitetul Central. Prelucrarea unui articol, citarea unui material, dar să nu se pomenească de 20 de ori într-un articol⁴⁷.

Leonte Răutu, șeful Secției de Agitație și Propagandă a C.C. al P.M.R.⁴⁸, după ce-și făcea autocritica, arunca și el vina pe vechiul regim burghezo-moșieresc, evidențiind totodată meritele lui Dej: „În urma celor discutate aici, în urma lipsurilor dezvăluite, e necesar să supunem unei serioase scrutări critica activității noastre. Să luptăm pentru lichidarea rămășițelor presei burgheze, să căutăm să ne apropiem de felul de muncă al

⁴⁵ *Ibidem*, ff. 8-11.

⁴⁶ Florica Dobre și colab., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Ed. Enciclopedică, București, 2004, pp. 149-150.

⁴⁷ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 58/1952, ff. 16-19.

⁴⁸ Florica Dobre (coord.), *op. cit.*, pp. 508-509.

presei sovietice [...] Va trebui să facem mari eforturi, nu de o zi, ci continue, pentru a răspunde cerințelor partidului, a Comitetului Central, a partidului în frunte cu tov. Gheorghiu-Dej”⁴⁹.

În încheierea ședinței, Dej a cerut controlarea riguroasă a presei, lunar chiar, cu evidențierea articolelor bune și a celor negative. Nu a uitat însă să facă o precizare foarte importantă: „Eu n-am vrut să spun să nu se mai vorbească de Gheorghiu-Dej. Am arătat forma în care se scrie, care nu face nici un serviciu partidului. Trebuie scoasă în evidență fața partidului, succesele partidului. Trebuie scos în evidență Comitetul Central și nu izolat pe Gheorghiu-Dej de partid, ceea ce ar fi o mare greșeală. E o propagandă ieftină. Poporul prețuiește pe fiecare dintre noi după rezultatele muncii. Poți să spui nu striga și el tot o să strige, dar să nu-i băgăm pe gât așa ceva, e dezgustător”⁵⁰.

Este limpede faptul că liderul partidului nu dorea stoparea cultului personalității sale, ci doar atenuarea lui, eliminarea exagerărilor. Toate acestea se subordonau, desigur, temerii de a nu deranja Moscova și de a nu-și periclita poziția, mai ales acum după ce obținuse încrederea lui Stalin, concretizată prin îndepărtarea grupului Ana Pauker.

Estomparea cultului personalității (1952-1958)

Urmările ședinței din 2 iulie 1952 cu redactorii ziarelor centrale și locale au fost, totuși, evidente în ceea ce privește reflectarea cultului personalității lui Dej în presă. Articolele elogioase la adresa acestuia au dispărut aproape cu desăvârșire. De asemenea, era tot mai puțin prezentă recurgerea la citate din cuvântările, expunerile și articolele lui Dej. Numele său era menționat ocazional și doar în contexte privind strict activitatea pe care o desfășura în fruntea partidului sau a guvernului: primiri de lideri comuniști, vizite în străinătate, participarea la diverse congrese, conferințe, aniversări etc. Tonul era moderat, presa mărgininu-se doar să consemneze prezența lui Dej la aceste evenimente, fără a-l scoate cumva în evidență. Chiar și atunci când se vorbea despre Dej, formulările erau de genul: „partidul nostru, Comitetul său Central, în frunte cu tov. Gheorghiu-Dej, a condus și conduce ...”. Au existat însă și excepții, prilejuate mai ales de aniversările grevelor ceferiștilor din februarie 1933, momente în care figura conducătorului P.M.R. era intens promovată. Asupra acestor aspecte vom insista însă puțin mai jos.

Absența sau atenuarea cultului personalității lui Dej în presa de după 1952 nu trebuie totuși să ne facă să credem că acesta n-ar fi existat. El se

⁴⁹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 58/1952, f. 19.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 21.

manifesta în continuare sub forme mai puțin vizibile: afișarea portretelor sale cu ocazia diferitelor manifestări, laudele aduse în diverse poezii, primirile entuziaste care i se organizau cu prilejul efectuării unor vizite etc.

O mărturie care să susțină acest ultim aspect este oferită de Paul Niculescu-Mizil în prezentarea mitingului electoral ținut la Clubul Grivița Roșie, la 11 martie 1956, cu ocazia alegerilor pentru deputați în Sfatul Popular al Capitalei: „La apariția lui Dej la tribună sala s-a ridicat în picioare, a aplaudat și a scandat câteva minute în șir numele lui Gheorghiu-Dej”.

Mitingul avea loc la doar câteva zile după Congresul al XX-lea al P.C.U.S., unde Hrușciov demascase cultul personalității lui Stalin, combătând tocmai asemenea manifestări. Acesta este motivul pentru care Dej a avut din nou o reacție categorică de condamnare a acestor practici: „«La începutul discuțiilor noastre am fost primit cu o manifestare caldă, tovarășească. Însă trebuie să mărturisesc că atunci când le întâmpinăm, asemenea manifestări ne produc multă neplăcere, chiar anumită amărăciune [...] Cum a fost posibil ca, într-un număr mare de ani, în țara noastră, să capete o întindere foarte mare acest gen de manifestări la adresa unei persoane, cu scandarea numelui acestei persoane? [...] Forma demagogică a acestei prezentări este neplăcută pentru orice om cinstit. Prezentându-l așa pe tov. Gheorghiu-Dej, îl îndepărtează, îl izolează de partid. Oare cine are acest interes? Pentru ce asemenea formule, ca: părinte, învățător? Acestea sunt lipsite de seriozitate. Elementele mic-burgeze se complac în asemenea îmbinări». El lăsa să se înțeleagă că a luptat tot timpul împotriva acestui fenomen: „Încă în 1952 am convocat la Comitetul Central redactorii presei centrale, locale, corespondenții, activul Comitetului Central, cadrele de partid cu munci de răspundere. Le-am arătat ce daune aduc partidului prin acea propagandă deșănțată pe care o patronau, prezentând întâlnirile tov. Dej cu muncitorii din activul economic, gospodăresc, într-o lumină romanțioasă și într-un fel încât toată lumea să creadă că este suficientă această întâlnire între tovarășul Gheorghiu și câteva persoane solicitante pentru ca lucrurile ridicate de ele să se realizeze»”⁵¹.

În acest sens, prezentarea întâlnirii lui Dej cu alegătorii din circumscripția în care a candidat (nr. 373), deși a fost relatată pe întâia pagină a ziarului „Scânteia”, a beneficiat de tot atâta spațiu ca și cea referitoare la întâlnirea lui Chivu Stoica cu alegătorii din circumscripția nr. 133⁵². Cu excepția acestui articol, activitatea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din timpul acestor alegeri nu mai este amintită. În august 1956 Dej a acordat un interviu

⁵¹ Paul Niculescu-Mizil, *op. cit.*, pp. 31-33.

⁵² „Scânteia”, 10 martie 1956, p. 1.

unui redactor al ziarului iugoslav „Politika”, în care combătea fenomenul cultului personalității⁵³.

Dacă activitatea sa în plan intern a fost trecută sub tăcere, de o atenție mult mai mare s-a bucurat Dej cu ocazia vizitelor externe pe care le-a efectuat, cu precădere a celei din Iugoslavia (octombrie 1956). Au fost publicate toate cuvântările și declarațiile lui Gheorghiu-Dej, cât și diverse alte aspecte ale vizitei. În plus, se remarcă abundența fotografiilor, Dej având în toate o poziție centrală. Numărul ridicat de fotografii în care apare Dej, practic mai mare decât întreg numărul celor apărute în „Scânteia” pe parcursul anului, relevă importanța care a fost acordată acestei vizite în R.S.F. Iugoslavă și dorința primului-secretar al C.C. al P.M.R. de a-și normaliza relațiile cu acest vecin. Totodată, unele fotografii îl prezintă pe Gheorghiu-Dej cu o înfățișare zâmbitoare, fie în mijlocul muncitorilor, fie primind imense buchete de flori din partea pionierilor, ceea ce denotă interesul propagandei de partid de a-l populariza pe Dej. Prin evidențierea foarte bune primiri de care a avut parte acesta în Iugoslavia se urmărea crearea impresiei că liderul comunist de la București se bucura de o deosebită apreciere și în afara granițelor României.

Înfrângerea revoluției din Ungaria și revenirea pe vechile poziții staliniste au fost un bun prilej pentru relansarea treptată a cultului personalității lui Dej. Un elogios articol apărut în „Scânteia” cu doar o zi

⁵³ La întrebarea reporterului „Ce măsuri se iau în Republica Populară Română în scopul înlăturării urmărilor negative ale cultului personalității?”, Dej a răspuns: „Hotărârea Plenarei [din 23-25 martie 1956, n.ns.] cu privire la însemnătatea lucrărilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. și la învățămintele ce se desprind pentru partidul nostru, au fost larg dezbătute în cursul lunilor aprilie-iulie în întregul partid. Această dezbateră a decurs cu participarea deosebit de activă a masei de membri a partidului și a demonstrat creșterea nivelului ideologic al membrilor de partid și înaltul lor simț de răspundere. Partidul nostru privește lupta pentru înlăturarea urmărilor negative ale cultului personalității nu ca o campanie, ci ca o activitate permanentă pentru dezvoltarea democrației interne de partid, aplicarea consecventă a normelor leniniste ale vieții de partid în activitatea tuturor organelor și organizațiilor partidului. O deosebită atenție acordă partidul nostru aplicării principiului leninist al conducerii colective. Partidul arată membrilor partidului, masei largi a oamenilor muncii, că nici un conducător, oricare ar fi meritele sale, nu se poate ridica deasupra partidului, nu poate umbri rolul poporului ca făuritor al istoriei (...). Activitatea sistematică, perseverentă, desfășurată de organizațiile partidului nostru (...) are ca rezultat întărirea continuă a partidului nostru, care-și trage forța din fidelitatea neabătută față de ideile marxism-leninismului” („Scânteia”, 15 august 1956, p. 1). Se observă faptul că Dej nu mai amintește ideea susținută la Plenara din martie 1956, potrivit căreia în România cultul personalității a fost combătut și eradicat încă din anul 1952, prin înlăturarea grupului Pauker-Luca. Accentul era pus pe dezbaterile ce trebuiau să aibă loc în cadrul organizațiilor de partid, în vederea înlăturării urmărilor acestui fenomen. Se constată, de asemenea, insistența cu care Gheorghiu-Dej reliefează necesitatea de a se recurge la normele marxism-leninismului în domeniul vieții de partid.

înainte de alegerile pentru M.A.N. din februarie 1957 relatează desfășurarea unei întâlniri a lui Dej cu alegătorii din circumscripția sa. Articolul descria în cuvinte laudative prezența la întâlnire („deși adunarea urma să înceapă la ora 18, încă de la orele 17 sala era plină”), dar și atmosfera din sală „când președintele adunării dă cuvântul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej întreaga sală izbucnește în urale, scandări, aplauze [...]. După minute, când liniștea e restabilită, te impresionează atenția și concentrarea cu care este urmărită fiecare idee a discursului. Cu zâmbete de satisfacție se exclamă «Așa e!»”. La sfârșit s-a scandat „Trăiască Comitetul Central al partidului nostru, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej!”, dar și „Trăiască guvernul nostru în frunte cu tovarășul Chivu Stoica!”⁵⁴.

Prezența lui Dej la ședința M.A.N. din data de 19 martie 1957, când a fost ales guvernul Chivu Stoica, s-a bucurat iarăși de un articol encomiastic. Pentru exemplificare, în cuprinsul acestuia se specifică faptul că: „Furtunoase aplauze au izbucnit în sală când a fost citit, pe lista de propuneri de membri ai Prezidiului [M.A.N., n.ns.], tov. Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al P.M.R. Deputații, în picioare, au aplaudat îndelung și călduros, manifestându-și dragostea și devotamentul nețărmuit față de partid și de Comitetul său Central”. Articolul continua cu precizarea următoare: „Primit cu îndelungi aplauze, a luat apoi cuvântul tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”⁵⁵.

Cu toate acestea, prezența lui Dej la diferite aniversări a avut de multe ori parte de o receptare foarte slabă, numele său fiind rar menționat. Spre exemplu, în toată vara și toamna anului 1957 în „Scânteia” nu există absolut nici o referire la activitatea acestuia.

Treptat, au început să fie publicate pe primele pagini ale ziarelor telegrame adresate lui Dej de către „oamenii muncii din țară”. Din conținutul unora transpar foarte clar elemente ale cultului personalității primului-secretar. Un astfel de caz este telegrama adresată Comitetului Central, „tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej”, de către un grup de tineri brigadieri de pe un șantier din Moldova, în care se specifică: „Cu prilejul declarării acestui șantier ca șantier național al tineretului, noi am primit drapelul roșu al șantierului, precum și drapelul roșu de la fostul șantier național Agnita-Botorca, pe care dumneavoastră, iubite tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej, l-ați înmănat înaintașilor noștri brigadieri”⁵⁶.

Începând din toamna anului 1958 cultul personalității lui Dej revine în forță. Sunt dese afirmațiile de genul: „Tovarășul Gheorghiu-Dej a subliniat că”, „Așa cum arăta tovarășul Gheorghiu-Dej” etc. În luna octombrie 1958,

⁵⁴ „Scânteia”, 4 februarie 1957, p. 1.

⁵⁵ „Scânteia”, 21 martie 1957, p. 1.

⁵⁶ „Scânteia”, 18 iunie 1958, p. 1.

Gheorghiu-Dej, însoțit de Chivu Stoica și Emil Bodnăraș, a făcut o vizită de lucru la câteva obiective economice din Moldova. Într-un articol publicat pe primele două pagini, această vizită beneficiază de o lungă și amănunțită descriere, fiind urmărite peste tot fiecare gest și indicație ale lui Gheorghiu-Dej. Oferim câteva exemple: „Se execută toate lucrările conform graficului? întrebă tov. Gheorghiu-Dej”; un lăcătuș „arată tovarășului Dej că”; „Tov. Gheorghiu-Dej discută aici o bună bucată de vreme cu meșterul [...]”; la Onești „o gospodină – locatară a noilor blocuri – purtând în brațe o fetiță, iese în calea tov. Gheorghiu-Dej și-i oferă un buchet de flori”; „Este bine ca [...] propune tov. Gheorghiu-Dej”; la Dărmănești „tov. Gheorghiu-Dej are o vie convorbire cu o tânără muncitoare”.

Elocventă este și descrierea locurilor copilăriei lui Dej. Astfel, când se vorbește despre Valea Tazlăului, se afirmă că: „Sunt aici locuri de o nespusă frumusețe. Octombrie și-a risipit darnic paleta de culori peste pădurile care acoperă dealurile Moineștilor. Sunt locuri unde trăiești puternic emoția [...]. Pe aceste meleaguri și-a petrecut o bună parte din anii copilăriei tov. Gheorghiu-Dej. Acum calcă din nou prin locurile acestea, însoțit de tovarășii Chivu Stoica și Emil Bodnăraș, stă de vorbă cu muncitorii petroliști și forestieri, regăsindu-și cunoștințe vechi”. La fel, în comuna Lucăcești „tov. Gheorghiu-Dej s-a întâlnit și a stat de vorbă cu numeroși vecini. În drum a fost vizitată și școala din comună, în care a învățat pe vremuri. Acum școala e cu totul alta: s-a schimbat mult, s-a mărit, s-a înfrumusețat”. În finalul articolului se arătau următoarele: „tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej se interesează îndeaproape de aprovizionarea muncitorilor de pădure cu cele trebuitoare. Peste tot cuvinte calde, din inimă, pentru partid, pentru conducătorii lui”.

Articolul este însoțit de patru fotografii care-l înfățișează pe Dej vizitând o rafinărie, un combinat, strângând mâna unui muncitor, discutând cu locatarii unor blocuri „nou construite” la Onești, după cum se precizează în text⁵⁷. Este evidentă încercarea de a-l prezenta pe Dej drept un apropiat al oamenilor, îndeosebi al muncitorilor, care discută deschis cu aceștia, interesându-se îndeaproape de condițiile lor de muncă și de viața. Totodată, se urmărea și legarea imaginii lui Gheorghiu-Dej de realizările regimului (fabrici, combinate, blocuri noi, școli noi etc.).

În descrierea vizitei lui Dej în Cehoslovacia (octombrie 1958) se făceau dese referiri la unele afirmații făcute de primul-secretar cu privire la alianța dintre statele comuniste („Așa cum arată tov. Gheorghiu-Dej”). Mai mult, la vizita efectuată de Dej prin această țară, unde a fost „salutat călduros” de „numeroși locuitori, în frunte cu conducătorii organelor de

⁵⁷ „Scânteia”, 18 octombrie 1958, p. 1.

partid și de stat” din Arad și Curtici, se arăta că „Adresându-se celor veniți să-l salute [...], tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat că [...]”. Se menționa, de asemenea, că presa din Cehoslovacia a publicat „la loc de frunte, pe primele pagini”, fotografii cu Dej, dar și cu Chivu Stoica. Articolele din „Scânteia” descriu și alte aspecte ale vizitei lui Dej. Astfel, la un C.A.P. „tov. Dej s-a oprit un timp și a discutat cu acest fruntaș în producție”, iar în timpul unei vizite într-o uzină se arăta că: „tov. Dej a subliniat importanța [...]”, „tov. Dej a fost salutat [...]” etc. În total, Gheorghiu-Dej a fost immortalizat în „Scânteia” în nu mai puțin de 16 fotografii în timpul acestei vizite externe, un număr record până acum. Mai mult, încă înainte de întoarcerea sa la București, un articol din „Scânteia” făcea referire la o expunere susținută de Dej la un miting desfășurat la Praga: „Așa cum a arătat tov. Dej la mitingul de la Praga [...]”⁵⁸.

Tot în această perioadă, într-un articol de primă pagină, care reflecta prezența lui Gheorghiu-Dej la Congresul al III-lea al Cooperației de Consum, se remarcă următoarele: „Într-o atmosferă de mare însuflețire [...] delegații au aclamat îndelung pe tov. Dej, care a adus Congresului salutul Comitetului Central”⁵⁹, fiind evidentă promovarea cultului personalității liderului comunist.

Considerăm că această schimbare de registru în propagarea imaginii lui Gheorghiu-Dej, dacă nu radicală, oricum evidentă, a fost determinată de succesele raportate de Gheorghe Gheorghiu-Dej atât în plan intern, cât și în planul politicii externe. Este vorba de îndepărtarea adversarilor săi Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu (la Plenara C.C. al P.M.R. din 28 iunie-3 iulie 1957) și a ultimului grup de contestatari la Plenara C.C. al P.M.R. din 9-13 iunie 1958 (Constantin Doncea, Grigore Răceanu, Pavel Ștefan, Iacob Coțoveanu etc.), dar și de obținerea acceptului din partea U.R.S.S. în vederea retragerii trupelor sovietice. Aceste reușite ale lui Gheorghiu-Dej au indus cu siguranță o creștere a încrederii acestuia în propriile sale forțe, care sigur că s-a răsfrânt și în domeniul propagandei.

Apogeul cultului personalității lui Dej (1959-1965)

Spre deosebire de ceilalți ani, în 1959 Dej a apărut în numeroase fotografii publicate în presă, chiar dacă nu a efectuat și nici nu a primit vizite de anvergura celor menționate în anii anteriori. Astfel, a fost de multe ori fotografiat cu prilejul conducerii sau însoțirii unor delegații românești și străine, înmânării unor distincții din partea Prezidiului M.A.N., cu prilejul diverselor adunări festive (22 aprilie, 1 mai, 23 august, 7 noiembrie etc.), cu

⁵⁸ „Scânteia”, 19-26 octombrie 1958.

⁵⁹ „Scânteia”, 6 decembrie 1958, p. 1.

ocazia vizitelor efectuate în țară (cum este cea din luna mai, de la Ploiești), depuneri de coroane, participări la recepții etc. După cum se poate observa, în anul 1959 s-a continuat și chiar s-a amplificat tendința inaugurată la jumătatea anului 1958. Figura lui Dej este din ce în ce mai prezentă în paginile ziarelor.

Începutul anului 1960 a fost marcat de aniversarea, deja devenită clasică, a grevei ceferiștilor din februarie 1933, rolul lui Dej fiind din nou supradimensionat. Vizita lui Dej la Cluj, din martie 1960, s-a bucurat și ea de apreciere, fiind menționat faptul că: „O mare mulțime de oameni ai muncii din Cluj s-au adunat să-l salute pe tov. Gheorghiu-Dej, fiind o puternică manifestație de simpatie la adresa partidului și Comitetului său Central [...] la plecarea din gara Câmpiei Turzii, oamenii muncii au salutat cu căldură pe tov. Gheorghiu-Dej”.

Cuvântarea rostită de Gheorghiu-Dej la Conferința organizației regionale de partid Cluj a fost întreruptă nu mai puțin de 19 ori de „aplauze puternice, prelungite”, „aplauze furtunoase”, „aplauze puternice, ovații”⁶⁰. Articolul care relata desfășurarea manifestației de 1 mai menționa cum, în momentul în care Gheorghiu-Dej împreună cu ceilalți lideri ai partidului s-au urcat la tribună, „mulțimea din piață a izbucnit într-un adevărat tumult de ovații nesfârșite”. Mai mult, „sute și mii de oameni purtau portrete ale tov. Gheorghiu-Dej și ale celorlalți membri ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R.”⁶¹.

Momentul în care cultul personalității lui Gheorghiu-Dej a atins cota maximă în anul 1960 l-a reprezentat participarea primului-secretar al C.C. al P.M.R. la Conferința Adunării Generale a O.N.U., care a avut loc la New York în luna septembrie. Încă înainte de plecarea în S.U.A. au apărut numeroase articole pe prima pagină a ziarelor, în care întreaga populație a României, de la simpli muncitori până la academicieni, își manifesta „satisfația” obținută prin participarea lui Dej la acest eveniment.

În acest sens oferim spre exemplificare câteva aspecte din unele luări de cuvânt ce au avut loc cu acel prilej: „Tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej, cunoașteți ca nimeni altul gândurile și năzuințele pașnice ale noastre, ale muncitorilor de la «Grivița Roșie» și ale tuturor oamenilor muncii din țara noastră” (un cazangiu de la Atelierele C.F.R. Grivița Roșie); „Cunoscând cât suflet și energie depui întotdeauna pentru marile interese ale poporului, îți dorim, scumpe tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej, sănătate, spor la muncă și succes în misiunea nobilă pe care o vei împlini, în numele și cu sprijinul nostru, al tuturor” (Costache Antoniu, „artist al poporului”); „Prezența [...]

⁶⁰ „Scânteia”, 16 și 17 martie 1960.

⁶¹ „Scânteia”, 1 mai 1960, p. 1.

tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej, cel mai autorizat purtător de cuvânt al poporului nostru” (Ștefan Nicolau, academician); „Poporul român, doritor de pace, conștient de însemnătatea acestei sesiuni, a desemnat pentru conducerea delegației române pe fiul său iubit, pe conducătorul încercat, Gheorghe Gheorghiu-Dej. În glasul său va suna glasul întregului nostru popor, expresia dorinței lui fierbinți de pace și prietenie între toate popoarele. Îi dorim din toată inima succes în toată istorica misiune” (Demostene Botez)⁶².

Prin articolul din „Scânteia” care descria momentul în care Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a prezentat cuvântarea la Conferința Adunării Generale a O.N.U., publicat pe primele trei pagini, cultul personalității lui Dej atinge culmi foarte înalte. Pentru exemplificare vom reproduce câteva pasaje pe care le considerăm cât se poate de lipsite de echivoc în aceasta privință: „în fața adunării care reunește reprezentanți ai aproape tuturor statelor lumii răsună glasul iubitului fiu și conducător al poporului nostru [...] funcționarii de serviciu, care distribuie copia cuvântării traduse în limba engleză, au de lucru: ni s-a spus că, deși a fost tipărit un număr mare de exemplare [din cuvântarea lui Gheorghiu-Dej, n.ns.] ele s-au epuizat foarte repede. Totodată, grupuri, grupuri de ziariști, puteau fi văzuți la televizoarele instalate, făcându-și însemnări în carnete [...] încă de dimineață [...] s-au primit numeroase telefoane din partea unor cunoscuți ziariști, corespondenți de presă, care rugau să li se pună la dispoziție textul cuvântării [...]. Cuvântarea a produs aici o vie impresie prin conținutul ei profund constructiv, prin miezul ei bogat, prin caracterul judicios și logica argumentării, cum e adevărul însuși [...]. Urmăream în sală figurile delegaților. Se puteau citi limpede satisfacția și simpatia cu care mulți dintre delegați priveau spre tov. Gheorghiu-Dej, ca spre cineva apropiat lor [...]. Da, conducătorul delegației noastre a făcut să răsună bine în sala O.N.U. prețuirea pe care poporul român o acordă cauzei libertății popoarelor! [...]. Noi, cei aici de față, ne simțim inima plină de satisfacție, de caldă bucurie; glasul poporului român [...] a răsunat limpede și puternic în marea sală de pe malurile East-Riverului. Așa cum putea s-o facă numai cel mai bun exponent al gândurilor, năzuințelor și intereselor poporului nostru - tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”⁶³.

Ecourile în țară nu s-au lăsat, desigur, așteptate. În articole ce purtau titluri cum ar fi: *Sprîjin și aprobare deplină* sau *Aprobare entuziastă, unanımă*, „Scânteia” a publicat pe prima pagina opiniile despre cuvântarea lui Dej. Astfel, un maestru distilor de la Rafinăria nr. 1 Ploiești spunea că: „Parcă ne-ar fi citit în suflet, așa a vorbit tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”, fiind completat de către academicianul Mihai Beniuc: „În această cuvântare

⁶² „Scânteia”, 23 septembrie 1960, p. 1.

⁶³ „Scânteia”, 28 septembrie 1960, p. 1.

s-a rostit cugetul curat și simțul de dreptate al poporului nostru”, dar și de academicianul Șerban Țițeica: „De la înalta tribună a O.N.U., țara noastră și-a făcut auzită voința sa de pace, prin glasul aceluia care întruchipează în modul cel mai desăvârșit năzuințele întregului nostru popor, prin glasul tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”⁶⁴.

Întoarcerea în țară a lui Dej, după un lung turneu în Europa, a prilejuit un grupaj de articole, însoțit de mai multe fotografii, grupaj publicat pe primele pagini ale cotidianului și intitulat sugestiv *Bine ați venit!* De la Curtici la București, mii de cetățeni l-au salutat cu căldură pe tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej la întoarcerea sa în patrie. În cuprinsul acestuia este reliefată primirea lui Dej în gara Timișoara, unde o pionieră i-a dat un buchet de flori și i-a spus: „Trăim o clipă frumoasă din fericita noastră copilărie, o clipă mult dorită, când putem transmite direct un fierbinte salut pionieresc iubitului nostru conducător, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, sol al dorinței de pace a poporului nostru”⁶⁵.

Citatele prezentate anterior sunt dovezi clare ale existenței unui cult al personalității lui Dej, întrunindu-se mai multe elemente caracteristice acestui concept. Astfel, Gheorghiu-Dej era cel care întruchipa toate calitățile poporului român, era „cel mai iubit fiu al poporului”, „portavocea” acestuia peste hotarele țării, cel prin intermediul căruia „răsuna glasul poporului”. Cuvintele sale atingeau coardele sensibile ale tuturor oamenilor din R.P.R. și din străinătate etc. Totodată, de data aceasta Dej nu s-a îndreptat direct spre capitala țării, preferând să facă numeroase opriri, prilejuri cu care oamenii și-au manifestat „prețuirea” pe care ei o acordau conducătorului lor.

Raportul prezentat de Dej la adunarea festivă organizată pentru aniversarea a 40 de ani de la înființarea Partidului Comunist Român a determinat reflectarea în presă a „audienței” de care s-a bucurat acesta în rândul populației: „în jurul aparatelor de radio și televizoarelor, oamenii muncii au urmărit cu bucurie și mândrie raportul prezentat de tov. Gheorghiu-Dej”, iar la cluburi și în căminele culturale, oamenii „au ascultat cu emoție și profundă bucurie raportul tov. Gheorghiu-Dej”. O situație asemănătoare s-a înregistrat și după Plenara C.C. al P.M.R. din luna iulie 1961, când în numeroase editoriale apărute în presă imediat după plenară au fost citate fragmente din Raportul prezentat de Dej cu acest prilej. Mai mult, erau prezentate opiniile unor președinți de C.A.P., care, după ce arătau că au citit documentul pe câmp, „unde strângeau recolta”, menționau următoarele: „Raportul tov. Gheorghiu-Dej prezentat la Plenara Comitetului Central al partidului este pentru noi o călăuză care ne îndrumă spre recolte tot mai

⁶⁴ „Scânteia”, 29 și 30 septembrie 1960.

⁶⁵ „Scânteia”, 25 octombrie 1960, p. 1.

bune” sau „Am citit cu bucurie raportul prezentat de tov. Gheorghiu-Dej la Plenara C.C. El este un prețios izvor de învățăminte”.

În vara anului 1961 „Scânteia” a publicat un vast reportaj referitor la Consfătuirea organizată de C.C. al P.M.R. și de Consiliul de Miniștri cu prilejul încheierii concursului „Pentru pâinea de cea mai bună calitate”. Erau prezentate pe larg cuvântările participanților, care au arătat următoarele: „Inițiat de conducerea partidului și sub îndrumarea directă a tov. Gheorghiu-Dej, concursul a avut un puternic ecou în rândul muncitorilor și tehnicienilor de la fabricile de pâine și a cunoscut aprecierea unanimă a masei muncitorilor (Ion Gh. Maurer)”; „m-am simțit mândru când, la începutul concursului, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că și meseria de brutar poate să ajungă la nivelul meseriei de miner, oțelar sau strungar” (Vasile Gavrilescu din Iași); „n-am să uit cât voi trăi clipele când am venit la C.C. al P.M.R. și am ascultat cu deosebită atenție indicațiile tov. Dej. Eu am simțit atunci inima caldă și tovărășească a conducătorului nostru iubit (Maria Mocanu din Brașov)”; „Scrisoarea C.C. al P.M.R., care cuprinde toate indicațiile personale ale tov. Dej, reprezintă pentru noi [...] un îndreptar pentru activitatea noastră imediată și de viitor (Janos Fazekas)”; „Cu acest prilej tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej a dat indicații deosebit de prețioase cu privire la obiectivele concursului și modul de organizare a acestuia [...]. Zi de zi, tov. Gheorghiu-Dej s-a interesat de modul cum se desfășura concursul [...]. Succesele obținute se datoresc [...] indicațiilor și îndrumărilor deosebit de prețioase pe care ni le-a dat tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej (Gheorghe Apostol)”⁶⁶.

În cazul vizitelor pe care Gheorghiu-Dej le-a efectuat prin diferite locuri ale țării sunt dese aprecierile de genul: „În rândul muncitorilor o deosebită impresie o lasă faptul că tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej examinează în amănunt, cu ochi de cunoscător, procesul de fabricație” sau „tov. Gheorghiu-Dej s-a întreținut cu unul dintre conducătorii acestor mașini care [...] i-a răspuns cu un zâmbet cald”. Astfel, într-un articol care vorbea despre vizita primului-secretar al C.C. al P.M.R. la Iași, erau redată următoarele pasaje: „Acest sentiment [de dragoste față de partid, n.ns.], populația Iașiului avea să și-l exprime direct, cu o căldură impresionantă, cu prilejul recentei vizite a tov. Gheorghiu-Dej și a altor conducători de partid și de stat [...]. Paul Bichir [...] le-a urat un cuvânt de bun-sosie: «Să ne trăiți mulți ani, scumpe tovarășe Gheorghe Gheorghiu-Dej! Colectiviștii vă primesc cu pâine și sare, după obiceiul bătrânesc, și cu multă dragoste și recunoștință pentru tot ce ați făcut pentru noi, pentru grija cu care ne călăuziți pe drumul vieții fericite»”⁶⁷.

⁶⁶ „Scânteia”, 23 iulie 1961, pp. 1-2.

⁶⁷ „Scânteia”, 27 septembrie 1961, p. 1.

Cele mai laudative articole au fost cele publicate în „Scânteia”, cu prilejul aniversării a 60 de ani de la nașterea lui Dej. În acest sens considerăm că citatele din felicitarea adresată acestuia de către C.C. al P.M.R., Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri sunt sugestive: „Întreaga ta activitate revoluționară, ca fiu devotat al clasei muncitoare din România, al poporului român, este înalt exemplu de fidelitate nețărmurită față de marxism-leninism, de luptă perseverentă, plină de pasiune pentru cauza socialistă și comunistă [...] Însușirile tale de organizator al maselor muncitorești, capacitatea de a înfăptui cu voință neînfrântă politica partidului [...] În anii lungi de temniță și lagăr, prin abnegația și combativitatea ta, prin încrederea neclintită în victoria cauzei celor ce muncesc, ai însuflețit și îmbărbătat pe tovarășii tăi de luptă [...] [după cucerirea puterii de către comuniști, n.ns.] s-au vădit deosebitele tale însușiri de eminent conducător de partid și de stat. Victoriile repurtate de poporul nostru [...] sunt strâns legate de activitatea pe care o desfășori cu o energie inepuizabilă în fruntea partidului, de marea contribuție pe care o aduci la rezolvarea problemelor complexe ale construcției socialiste [...] întreaga ta activitate este străbătută de [...] grija frățească pentru membrii și cadrele de partid, pentru creșterea și educarea lor, de intransigența față de orice manifestări antipartinice, abateri oportuniste, revizioniste, dogmatice [...]. Principialitatea ta partinică [...], înaltul simț de răspundere și de exigență, începând cu tine însuși, patriotismul fierbinte, legătura strânsă cu marele frate, constituie un nesecat izvor de învățăminte [...]. Exponent al spiritului internaționalist [...], militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale, depui o muncă neobosită [...] pentru triumful cauzei păcii. Tovarășii tăi de muncă și de luptă, toți membrii partidului, muncitori, țărani, intelectuali, care nutresc față de tine sentimente de stimă, prețuire și dragoste, îți doresc, iubite tovarășe Dej, fericire, viață lungă”⁶⁸.

La fel, Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, în momentul conferirii lui Gheorghiu-Dej a titlului de „Erou al Muncii Socialiste” și a Medaliei de Aur „Secera și Ciocanul”, arăta că aceste distincții erau „Expresia înaltei aprecieri pe care partidul, clasa muncitoare și întregul nostru popor o dau îndelungatei tale activități revoluționare, deosebitelor tale însușiri de eminent conducător de partid și de stat [...] succesele poporului sunt strâns legate de munca ta perseverentă, desfășurată cu o inepuizabilă energie, luminată de devotamentul tău neclintit și de dragostea ta adâncă pentru țară și poporul nostru [...]. Ești, pentru noi toți, un exemplu de luptător înflăcărat”⁶⁹.

⁶⁸ „Scânteia”, 8 noiembrie 1961, p. 1.

⁶⁹ „Scânteia”, 9 noiembrie 1961, p. 1.

Nu putem omite însă faptul că proslăvirea lui Dej cu ocazia zilei sale de naștere a avut loc doar în anul 1961, când sărbătorea împlinirea unei vârste rotunde. În toți ceilalți ani, atât în cei anteriori, cât și în cei care au urmat, ziua de 8 noiembrie a trecut practic neobservată din acest punct de vedere, neexistând nici cea mai mică referire la acest subiect.

Demarată cu câțiva ani mai înainte, exacerbarea imaginii lui Dej în presă a fost amplificată în anul 1961, apogeul constituindu-l, după cum am văzut, aniversarea zilei sale de naștere la 8 noiembrie. Citatele menționate anterior susțin opinia conform căreia o mare parte din elementele cultului personalității lui Ceaușescu își au originea în ultima perioadă a regimului lui Dej.

Unul dintre momentele în care cultul personalității lui Dej și-a făcut simțită pregnant prezența a fost anunțarea de către Dej însuși, într-o sesiune extraordinară a M.A.N., a încheierii colectivizării. În articolul care relatează acest eveniment se arată că în momentul în care Dej s-a urcat la tribună pentru a-și citi raportul, el a fost „primit cu puternice aplauze și ovații prelungite“, iar „Cuvântarea tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost subliniată în repetate rânduri cu aplauze furtunoase și ovații“.

În „Scânteia” sunt publicate două fotografii înfățișând grupuri de muncitori, respectiv țărani, care ascultau la megafoane sau la radio cuvântarea lui Dej, fețele lor zâmbitoare exprimând satisfacția cu care primeau cele auzite. În textul care însoțea aceste fotografii se arată că „mulți cetățeni au stat după-amiaza acasă, în fața televizoarelor și aparatelor de radio”, fiind prezentată și situația din centrul orașului Brașov, unde „sute de cetățeni s-au grupat în jurul difuzoarelor”, toți pentru a asculta raportul lui Dej. Acesta a fost audiat și de muncitorii de la Uzina de Tractoare Brașov, care „se pregăteau să scoată de pe bancul de probă cel de-al 100.000-lea tractor”, din nou numele lui Dej fiind legat de diferite realizări ale regimului⁷⁰. Printre cei care au asociat numele lui Dej cu încheierea colectivizării s-au aflat și lideri comuniști de marcă. Astfel, I. Gh. Maurer afirma că „reorganizarea agriculturii, concepție atât de luminos expusă în cuvântarea tov. Gheorghiu-Dej, este forma proprie partidului nostru, inițiată de tov. Dej”, iar Chivu Stoica sublinia și el că „Viața a dovedit într-un timp foarte scurt justetea deplină a celor spuse de tov. Gheorghiu-Dej în raportul de la Congresul al III-lea al P.M.R.”⁷¹.

Trebuie să remarcăm faptul că în anii 1962-1963 imaginea lui Dej nu a beneficiat în presă de atenția de care s-a bucurat în anii 1960 sau 1961, numele său fiind rareori menționat, iar fotografiile care-l înfățișau au fost

⁷⁰ „Scânteia”, 28 aprilie 1962, p. 1.

⁷¹ „Scânteia”, 29 aprilie 1962, p. 1.

publicate într-un număr scăzut. De asemenea, frecvența citatelor din cuvântările lui Dej a fost mult mai redusă, existând chiar luni întregi în care numele lui nu era menționat. Un nou puseu în care a fost amintită activitatea de ilegalist a lui Dej s-a înregistrat la aniversarea a 30 de ani de la grevele ceferiștilor din februarie 1933.

La deschiderea sesiunii M.A.N. din luna decembrie 1964 referirile la Dej au apărut în cuvântările a numeroși deputați, cele mai elocvente dintre acestea fiind cele rostite de: Emeric Szabo („În numele oamenilor muncii din circumscripția electorală Săcuieni, vă rog să-mi permiteți să transmit recunoștința noastră conducerii partidului și, personal, tovarășului Dej, pentru preocuparea neobosită de a asigura avântul agriculturii”), Ion Marcuș („În elaborarea schiței de sistematizare a orașului Brașov un sprijin deosebit l-am primit din partea conducerii de partid și de stat și personal din partea tov. Gheorghiu-Dej, care ne-a dat îndrumări prețioase pentru rezolvarea problemelor complexe”), Mihail Florescu („Indicațiile pe care le-a dat tov. Dej la ultima Plenară a C.C. al P.M.R., ca de altfel în toate plenarele în care s-au discutat problemele dezvoltării economiei naționale, constituie un îndreptar prețios, pe baza căruia s-au realizat proiectele marilor combinate”) sau academicianul Constantin Daicoviciu („Fie-mi îngăduit, ca unuia ce reprezintă o circumscripție din regiunea Clujului, să dau glas, în primul rând, simțămintelor de adâncă grațitudine a oamenilor muncii din această parte a Ardealului față de P.M.R. și de Comitetul său Central, condus de mult prețuitul și iubitul tovarăș Dej”)⁷².

Alegerile pentru M.A.N. de la începutul anului 1965 au oferit noi prilejuri pentru efuziuni laudative la adresa lui Gheorghiu-Dej. Într-un articol publicat pe pagina întâi în „Scânteia”, care descria desfășurarea unei adunări din circumscripția Grivița Roșie, era relatată cuvântarea lui Florian Dănălașche, prim-secretar al Comitetului Orășenesc de Partid București, care arăta că: „Am convingerea că sunt în asentimentul dumneavoastră, al tuturor, [...] propunând drept candidat [...] pe cel mai iubit fiu al poporului nostru, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”. În urma acestei propuneri, „îndelungi și puternice aplauze și ovații salutătoare propunerea făcută” iar „participanții la adunare au adoptat în unanimitate, prin puternice aplauze și ovații, textul unei scrisori prin care tov. Dej era rugat să accepte propunerea”. Un mic pasaj din această scrisoare este, credem, revelator: „Partidul, întregul popor [...] dau o înaltă prețuire activității neobosite pe care o desfășurați în fruntea Comitetului Central, pentru binele și fericirea poporului nostru”⁷³.

⁷² „Scânteia”, 29 și 30 decembrie 1964.

⁷³ „Scânteia”, 16 ianuarie 1965, p. 1.

O privire atentă asupra presei apărute în ultima lună de viață a lui Gheorghiu-Dej relevă faptul că, exceptând alegerile de deputați din 7 martie 1965, care oferiseră aparatului de propagandă al partidului prilejul de a oglindi alegerea lui Dej cu o „imensă majoritate”, articolele referitoare la primul-secretar al C.C. al P.M.R. sunt aproape inexistente până în ziua morții acestuia. Cuvântarea rostită de Gheorghe Gheorghiu-Dej cu prilejul alegerilor fusese publicată în numărul din 6 martie al ziarului „Scânteia”, cu titlul *Înainte pe drumul socialismului, bunăstării și păcii*, și difuzată la posturile de radio și televiziune.

De asemenea, în articolul care prezenta rezultatele preliminariei ale alegerilor se arăta că: „în circumscripția electorală «Grivița Roșie» din Capitală, din 34.690 alegători înscriși în liste s-au prezentat la urne 34.686 alegători, care au votat în unanimitate pentru candidatul Frontului Democrației Populare în alegerile pentru M.A.N., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej”. La pagina a treia se evidenția faptul că și românii situați în afara hotarelor țării îl votaseră tot pe Gheorghiu-Dej. Astfel, Ovidiu Marina, conferențiar la Institutul de Medicină din București, aflat la Moscova în vederea susținerii tezei de doctorat, își manifesta bucuria prilejuită de faptul că: „Votul pe care l-am dat Frontului Democrației Populare, candidatului nostru, tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, este mărturia nețărmuitei încrederi în partid”⁷⁴.

Vestea morții celui care condusese România în ultimii 20 de ani a fost anunțată la Radio România și la televiziune la circa o oră de la producerea evenimentului, iar „Scânteia” din 20 martie 1965 scria *Inima tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a încetat să bată*. Articolul apărut pe prima pagină a ziarului, încadrată cu un chenar negru în semn de doliu, era însoțit de o fotografie a fostului conducător de partid și de stat⁷⁵. Într-o ședință comună de doliu Comitetul Central al P.M.R., Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri au adoptat unele hotărâri cu privire la declararea doliului național și la organizarea funeraliilor naționale pentru ziua de 24 martie 1965. „Scânteia” descria cum: „profund îndurerăți, participanții la ședință au cinstit memoria tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al P.M.R., președinte al Consiliului de Stat, conducătorul iubit al partidului și

⁷⁴ „Scânteia”, 9 martie 1965, p. 3.

⁷⁵ Sub fotografia lui Gheorghiu-Dej era următorul comunicat: „Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri ale Republicii Populare Române anunță cu adâncă durere încetarea din viață, în ziua de 19 martie, orele 17 și 43 minute, după o boală grea, a tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim-secretar al C.C. al P.M.R., președinte al Consiliului de Stat al R.P.R., fiu credincios al clasei muncitoare și al poporului român, conducătorul iubit al partidului și poporului nostru” („Scânteia”, 20 martie 1965, p. 1).

statului nostru, înflăcărat luptător pentru fericirea patriei și a poporului, militant de seamă al mișcării comuniste și muncitorești internaționale”⁷⁶.

În semn de înaltă prețuire pentru cel care condusese țara atâția ani, în ziua de 22 martie 1965 era dată o hotărâre cu privire la „eternizarea” memoriei lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

*

Cercetarea problematicii cultului personalității lui Dej în presă ne permite să formulăm câteva considerații finale, care se desprind dintr-o analiză critică a ziarelor. În perioada de început, cultul personalității lui Dej s-a dezvoltat treptat, atingând un prag maxim în perioada 1950-1951. După ședința cu redactorii de presă din iulie 1952 cultul personalității lui Dej a cunoscut o oarecare atenuare. Până în toamna anului 1958 numele primului-secretar apărea rar în paginile ziarelor, iar citatele din cuvântările sale practic nu existau. Totuși, chiar și în această perioadă, cu prilejul efectuării unor vizite în străinătate sau în contextul primirii unor oaspeți la nivel înalt, au apărut grupaje de articole în care Dej avea un rol central, fiind însoțite de numeroase fotografii care-l înfățișau în prim plan. Această speculară de către Dej a laturilor mediatice ale relațiilor diplomatice a continuat de altfel până la sfârșitul regimului său, apogeul constituindu-l prezența sa la Adunarea Generală a O.N.U. din anul 1960. Cu această ocazie s-a încercat chiar să se acrediteze ideea potrivit căreia liderul de la București beneficia de o reală popularitate nu numai în țară, ci și în afara granițelor.

Începând cu a doua jumătate a anului 1958, îndeosebi după Plenara C.C. al P.M.R. din 9-13 iunie (când conducătorul partidului și-a eliminat ultimii contestatari, preluând practic controlul total asupra P.M.R.) și după retragerea trupelor sovietice, două momente care au sporit considerabil încrederea primului-secretar în sine, cultul personalității lui Dej a luat un curs ascendent, cunoscând o dezvoltare progresivă. Din 1960 cultul personalității lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a atins perioada de apogeu, atât în presă, dar mai ales în interiorul partidului. Elocvente sunt în acest sens laudele exagerate care i s-au adus la Plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie-5 decembrie 1961 și la aniversarea împlinirii a 60 de ani. În această perioadă Dej a fost preamărit de toate categoriile sociale, inclusiv de scriitori, academicieni sau profesori universitari. În plus, a fost mult amplificată activitatea lui Dej din timpul ilegalității, comițându-se exagerări îndeosebi cu

⁷⁶ Corpul neînsuflețit al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost depus la Palatul Consiliului de Stat, iar prezența publicului pentru a-și prezenta un ultim omagiu a fost permisă începând din ziua de 21 martie 1965, ora 11.

privire la rolul său în organizarea grevelor ceferiștilor din februarie 1933 și în desfășurarea evenimentele de la 23 august 1944.

Spre deosebire de perioada lui Ceaușescu, cultul personalității lui Dej a fost mult mai puțin promovat, lucru care se reflectă și din presă. Astfel, chiar și în perioada de sfârșit a regimului (începutul anilor '60) există momente, fiind vorba uneori chiar de luni întregi, în care numele lui Dej nu este menționat decât tangențial, fără a fi evidențiat. În acest sens, trebuie să arătăm că, dacă în anul 1961, la împlinirea vârstei de 60 de ani, au existat adevărate efluvii de osanale la adresa lui Dej, celelalte aniversări ale zilei sale de naștere au „beneficiat” de o anonimitate deplină în presă.

Toate aceste ultime aspecte menționate, ca și frazele bombastice folosite, permit acreditarea ideii conform căreia cultul personalității lui Dej a creat premisele cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu, care l-a surclasat net prin amploare.

București